

บทที่ 5

บทสรุป

ในการศึกษาบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของตำรวจในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจ ว่ามีมากน้อยเพียงใด และบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมดังกล่าว ได้รับการกล่อมเกลมาจากสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้นำสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ด้านตำแหน่งงาน ชั้นยศ ระดับการศึกษา อายุตัว อายุราชการ และบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจดังกล่าว มีผลกระทบสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาทัศนคติที่เกี่ยวกับอำนาจชอบเขตินการปฏิบัติหน้าที่และการใช้กำลังความรุนแรง รวมทั้งการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชน และการถูกจับตามองจากคนในสังคม ซึ่งได้ผลการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้ คือ

สมมุติฐานที่ 1 หมดทั่วไปแล้ว ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง

จากผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมในระดับปานกลาง โดยมีค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) เท่ากับ 1.86 ซึ่งเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานตามที่ได้กำหนดไว้ จะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 20 มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมในระดับต่ำและมีเพียงร้อยละ 0.67 เท่านั้นที่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมในระดับสูง ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบของบุคลิกภาพทางการเมืองพบว่า องค์ประกอบด้านการมอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ด้านการนิยมนการใช้กำลังรุนแรงและความดุเดือดแข็งกร้าว ด้านการไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ด้านการไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา , ด้านการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม ด้านการเชื่อถืออย่างงมงายโดยปราศจากเหตุผล ด้านการมองคนในแง่ร้าย ด้านการนิยมนับถือระบบอาวุโส ด้านการนิยมนับถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล มีค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) รายองค์ประกอบอยู่ในเกณฑ์บุคลิกภาพทางการเมือง

อำนาจนิยมในระดับปานกลาง และมีเพียงองค์ประกอบด้าน การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ ด้านลักษณะไม่อาจทนการวิพากษ์วิจารณ์โดยผู้อื่นได้ ด้านการไม่สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการปกครอง ที่มีคำขวัญนิยมเลขคณิต (X) รายองค์ประกอบอยู่ในเกณฑ์บุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมในระดับต่ำ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่า ผลการศึกษาไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สมมุติฐานที่ 2 บุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจได้ รับการกล่อมเกลาสำคัญจากสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

ในการศึกษาว่าบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจได้ รับการกล่อมเกลาสำคัญจากสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ โดยน้าสถานภาพของ ข้าราชการตำรวจในด้านตำแหน่งงาน ชั้นยศ ระดับการศึกษา อายุตัว อายุราชการ ซึ่ง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กล่อมเกล่าบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจ ทั้งนี้ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ลักษณะงานในตำแหน่งงานที่ข้าราชการตำรวจที่แบ่งออกเป็นงานด้านสืบสวน/สอบสวน ด้านปราบปราม/จราจร ด้านธุรการ โดยที่ข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสายงานปราบปรามจราจรส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง สายงานสืบสวน/สอบสวน ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมค่อนข้างต่ำถึงปานกลางสายงานธุรการส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ซึ่งผลการทดสอบทางสถิติพบว่า ตำแหน่งงานมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมอย่างมีนัยสำคัญ

2. ชั้นยศของข้าราชการตำรวจที่แบ่งออกเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวน (พลตำรวจ-นายดาบตำรวจ) และข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร (ร.ต.ต.ขึ้นไป) นั้น ข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูงและข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ผลการทดสอบทางสถิติ พบว่าชั้นยศมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมอย่างมีนัยสำคัญ

3. ระดับการศึกษาของข้าราชการตำรวจได้แบ่งออกเป็น ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี/เทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ผลการทดสอบทางสถิติพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมอย่างมีนัยสำคัญด้วยเช่นกัน

4. อายุ อายุของข้าราชการตำรวจได้แบ่งออกเป็นต่ำกว่า 30 ปี 31-40 ปี 40 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยม

5. อายุราชการของข้าราชการตำรวจแบ่งออกเป็น ต่ำกว่า 5 ปี, 6-10 ปี 11 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าข้าราชการตำรวจที่มีอายุงาน 0-5 ปี ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมปานกลาง ข้าราชการตำรวจที่มีอายุงาน 6-10 ปี และ 11 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง ผลการทดสอบทางสถิติพบว่า อายุราชการมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมอย่างมีนัยสำคัญ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจได้รับอิทธิพลและการกล่อมเกลามาจากสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน คือ ตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานที่ใช้กำลังปราบปราม จราจร สืบสวน สอบสวน จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง ตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานธุรการ จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนจะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง แต่ในทางตรงข้ามข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรจะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ข้าราชการตำรวจที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง ในทางตรงข้าม ข้าราชการตำรวจที่มีการศึกษา ปริญญาตรี/เทียบเท่าที่สูงกว่าปริญญาตรี จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมต่ำ ข้าราชการตำรวจที่มีอายุน้อย 0-5 ปี จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมปานกลาง ในทางตรงข้าม ข้าราชการตำรวจที่มีอายุนานมาก ตั้งแต่ 6-10 ปี และ 11 ปีขึ้นไป มีบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมสูง

สมมุติฐานที่ 3 บุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการตำรวจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในการศึกษาบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการตำรวจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้ ผู้ศึกษามองว่าตำรวจในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลโดยตรง และบางครั้ง ยังมีอำนาจกึ่งตุลาการ อยู่ในดุลยพินิจของตนเอง ในกรณีที่จะมีภัยเกิดขึ้นต่อเสถียรภาพของรัฐบาล จะเป็นภาระของข้าราชการตำรวจที่จะต้องควบคุมป้องกันจับกุมตามคำสั่งของรัฐบาล ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาด้านอำนาจในการปฏิบัติงานอันได้แก่ การสอบสวน ค้นและฝากขัง การราชความรุนแรงจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การควบคุมบังคับและจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลและสื่อมวลชน ผลการทดสอบทางสถิติพบว่าบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยม

ของข้าราชการตำรวจมีผลกระทบการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ

ในการศึกษามีบุคลิกภาพทางการเมือง อำนาจนิยม ของข้าราชการตำรวจ ในครั้งนี้พบว่า ระบบราชการของไทยมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังหรือขัดเกลาทางสังคม (socialization) ให้บุคคลที่เข้ามารับราชการจนได้รับการ เรียกว่าข้าราชการนั้นเป็นผู้ที่มีที่ท่าหรือทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับแนวความคิดหรือหลักการของประชาธิปไตยหลายประการ เช่น เน้นการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจโดยปราศจากการโต้แย้ง การยึดมั่นในเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของตนเองว่าเหนือกว่าบุคคลในอาชีพอื่น การมีทัศนคติที่ว่าข้าราชการมีฐานะเหนือกว่าประชาชน การไม่นิยมการวิพากษ์วิจารณ์โดย เฉพาะต่อผู้บังคับบัญชา การยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าเหตุผล การอ่อนน้อมหรือพินอบพิเทาต่อผู้มีอำนาจเหนือกว่า การยึดมั่นในระบบอาวุโส เป็นต้น คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดโดยผ่านระบบราชการตลอดมา ดังนั้น จึงมีผลให้ลักษณะหรือบุคลิกภาพทางการเมืองของข้าราชการตำรวจโน้มเอียงไปในทางอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹สาเนาวิ ขจรศิลป์, "ทัศนคติของนิสิตชั้นปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อการเมือง" (วิทยานิพนธ์บัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2514), บทคัดย่อ. พลศักดิ์ จิระเกรศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), บทคัดย่อ.

สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ปลูกฝังและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอาณานิคม เพราะสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะเป็นตัวขัดเกลากายทางสังคม (socialization) และการถ่ายทอดทางวิชาการแก่ข้าราชการตำรวจ ซึ่งจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทหารได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการขัดเกลากายทางสังคมและถ่ายทอดทางวิชาการแก่ข้าราชการตำรวจไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลในสมัยนั้นมีความเห็นว่าสมควรที่จะให้นายตำรวจได้เรียนมาจากโรงเรียนทหาร บรรณาธิการจะให้ทหารและนายตำรวจสามัคคีกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสิทธิถืออาวุธจำต้องให้ความสามัคคีกัน ดังนั้นการรับบุคคลเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจปี 76 จึงถูกระงับไปมีขึ้นใหม่ในปี 77 โดยเริ่มรับทางโรงเรียนนายร้อย จ.ป.ร. จึงทำให้ข้าราชการตำรวจเริ่มรับเอาอิทธิพลแบบทหารทุกด้านสะสมไว้เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แม้ว่าสภาพการณ์ตลอดจนวิชาการต่างๆ ได้รับการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยขึ้นแล้วก็ตาม แต่กระนั้นหลักการขัดเกลากายทางสังคมและการถ่ายทอดทางวิชาการก็ยังคงฝึกฝนให้อยู่ในกรอบความคิด ตามที่ทางการตำรวจกำหนดไว้ในลักษณะเช่นเดียวกับทหารตลอดมา ตลอดจนอยู่ภายใต้โครงสร้างที่มีระเบียบวินัยบังคับอย่างมั่นคง ภายที่ไม่ได้คำนึงถึงข้อผิดพลาดที่สำคัญที่สุดประการสำคัญกล่าวคือ การขัดเกลากายทางสังคมและการถ่ายทอดทางวิชาการของทหารนั้น เน้นหนักในเรื่องของแนวความคิดที่เกี่ยวกับอาณานิคม แต่งานตำรวจนั้นเป็นงานสร้างสรรค์ความสุขให้กับประชาชนซึ่งเป็นมิตร จะต้องอาศัยโครงสร้าง การขัดเกลากายทางสังคมและการถ่ายทอดวิชาการในลักษณะที่ละเอียดอ่อน มีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะสิ่งเหล่านี้จึงส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่มิได้มีในสถาบันตำรวจ เกียรติยศ ศักดิ์ศรี คำสั่งผู้บังคับบัญชา การใช้อำนาจและกำลังรุนแรง ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมภายหลังการปฏิบัติงานแล้ว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในลักษณะ on-the job training อาทิ การฝึกอบรมในการสอบสวน เป็นต้น

จากหลักสูตรการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานก่อนเข้ารับราชการตำรวจ และการฝึกอบรมเพิ่มระดับความรู้ความสามารถ อันเป็นหน้าที่ของกองบัญชาการศึกษานั้น หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นหนักถึงเรื่องวิชาการตำรวจ กฎหมาย และการฝึกภาคสนาม ซึ่งล้วนแล้วแต่

เป็นไปในลักษณะของระเบียบวินัย การรักษากำลังต่อสู้ และการรำลึกกฎหมายในการจับกุมผู้
ต้องหา

นอกจากนี้ลักษณะการถ่ายทอดค่านิยม, ความเชื่อ และทัศนคติของตำรวจที่ถ่ายทอดกันสืบมานับตั้งแต่อดีต ยังคงมีอิทธิพลอยู่บ้าง จึงทำให้ข้าราชการตำรวจยังคงยึดถือค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติเก่า ๆ อยู่บ้าง อาทิ การปลุกฝังให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล การเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส ขอบใช้อำนาจในลักษณะของพระเดชมากกว่าพระคุณ ฯลฯ และยังมีคำขวัญที่กล่าวกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ได้แก่ "ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ อดทน" เป็นต้น

การจัดเกล้าทางสังคมในทางด้านวิชาการและการถ่ายทอดในด้านค่านิยม (value) ความเชื่อ (belief) และทัศนคติ (attitude) ที่เป็นสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจที่ปลุกฝังกันต่อมาอย่างต่อเนื่องนี้เอง ได้กลายเป็นปัจจัยประการสำคัญในการกำหนดอุดมการณ์ (ideology) และพฤติกรรม (behavior) ของข้าราชการตำรวจส่วนใหญ่ให้มีความรู้สึกร่วมกันว่ามีหน้าที่รักษาความสงบ ปกป้องผลประโยชน์ของชาติและหมู่คณะ ยึดมั่นในระเบียบวินัยและคำสั่งอย่างเคร่งครัด เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล มองสภาพสังคมและภาวะการณ์ทางการเมืองในลักษณะที่ไม่ต้องการที่จะให้เกิดความขัดแย้ง และต้องการที่จะรักษากำลังเข้ารับอย่างทันท่วงที

การที่ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพอันานิยมนั้น ทำให้พฤติกรรมของข้าราชการตำรวจไม่เอื้ออำนวยในการช่วยเหลือเสริมสร้างสถาบันและกระบวนการเมืองในระดับอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง อาทิ เช่นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริงหรือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม การระดมมวลชนให้มีความสนใจทางการเมือง การสร้างความเสมอภาคในแนวคิดฯลฯ ในทางตรงกันข้ามจากพฤติกรรมในอดีตที่ผ่านมาปรากฏว่าข้าราชการตำรวจกลับถูกกาจัดเป็นหน่วยงานที่ให้การ

สนับสนุนนักการเมืองในการแสวงหาและพิทักษ์รักษาอำนาจ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายรากฐานการปกครองของระบอบประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง โดยประชาชนไม่สามารถที่จะมีโอกาสใช้สิทธิเสรีภาพซึ่งตนเองควรจะได้รับการเลือกผู้แทนที่ตนเห็นชอบขาดสถาบันทางการเมืองที่ควรจะเป็นในระบอบประชาธิปไตย และภาพพจน์ของประชาชนที่มีต่อการเมืองเป็นไปในลักษณะที่ไม่ดีงาม มีการแย่งชิงกำลังเข้าประหัตประหารกันจนส่งผลให้ ประชาชนไม่ต้องการจะสนใจหรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ในปัจจุบันประชาชนนัยมีความรู้ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันข้าราชการตำรวจ ซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองสูงก็ได้รับอิทธิพลของแนวความคิดระบอบประชาธิปไตย ทำให้บุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมเริ่มลดลงและมีความตื่นตัวกับประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น แต่จากการที่ผลการศึกษาได้ ปรากฏว่าข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่า ข้าราชการมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมอยู่ในระดับสูงนั้น แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจยังมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมอยู่ในระดับไม่สูงและไม่ต่ำ อย่างไรก็ตาม การที่ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมในระดับนี้ ก็ไม่น่าจะเป็นที่พอใจแต่อย่างใด เพราะบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมของข้าราชการตำรวจ หรือของบุคคลในกลุ่มอาชีพใดก็ตาม ย่อมไม่เป็นที่น่าปรารถนา เนื่องจากไม่สอดคล้อง หรือไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ข้าราชการไม่จำเป็นต้อง แต่ข้าราชการตำรวจหรือข้าราชการสังกัดอื่นใดก็ตามควรจะมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมในระดับต่ำหรือต่ำมาก หรือถ้าจะดีที่สุดที่สุดต้องไม่มีบุคลิกภาพแบบนี้เลยจึงจะเอื้ออำนวยให้อานาจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการที่ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองอานาจนิยมในระดับปานกลางนั้น จึงไม่ควรถือว่าเป็นระดับที่น่าพึงพอใจ อย่างไรก็ตามการที่ข้าราชการตำรวจมีบุคลิกภาพทางการเมืองไม่ได้สูงดังที่ตั้งเป็นสมมุติฐานไว้ เป็นเพราะข้าราชการตำรวจที่ทำการศึกษา ปฏิบัติงานในพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านการเมืองการปกครอง การศึกษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งแนวความคิดของประชาธิปไตยแพร่หลายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครมาก

กว่าภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ดังนั้นจึงได้รับการเรียนรู้ทั้งจากภายนอกและภายในระบบราชการในส่วนที่เกี่ยวกับค่านิยม ความคิดความเชื่อ และทัศนคติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแนวความคิดและวิถีชีวิตของประชาชนไทยมากขึ้น จนทำให้บุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยม ที่คาดว่าจะสูงนั้น ลดลงมาอยู่ในระดับปานกลาง

จากการที่ศึกษาพบว่าบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจ มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการตำรวจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้ เนื่องจากว่าโดยทั่วไประบบราชการไทยยังกล่อมเกล่าให้ข้าราชการมีจิตสำนึกที่ว่าข้าราชการมีสถานภาพทางสังคมเหนือกว่าประชาชนทั่ว ๆ ไป นั่นคือ ข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจ ศักดิ์ศรีและเกียรติยศ เป็นชนชั้นพิเศษของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากระบบราชการไทยมีอิทธิพลที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมใด ๆ ก็ล้วนแต่เกิดขึ้นโดยราชการทั้งสิ้น ประชาชนเป็นฝ่ายรับโดยมีราชการเป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย² ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประชาชนมีความรู้สึกต่อราชการในทางอ้อมเหนือกว่าเขาในทุก ๆ ด้าน³

การที่ข้าราชการมีทัศนคติที่ว่าข้าราชการเป็นนายของประชาชน นับว่าเป็นการขัดกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ที่ถูกแล้วข้าราชการเป็นผู้รับใช้ประชาชน (civil servant หรือ public servant) ทั้งนี้เนื่องจากว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลมีหน้าที่บริหารประเทศตามความต้องการของประชาชน โดยมีข้าราชการของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ ฉะนั้น ข้าราชการจึงต้องปฏิบัติราชการตามความปรารถนาของประชาชน หรือผู้รับใช้ประชาชน ทัศนคติของข้าราชการที่ว่าตนเป็นนายของประชาชน มีขผู้รับใช้ประชาชน ย่อมมีผลสะท้อนไปถึงพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของ

²ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย" ในการเมืองและสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 61-62.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

ข้าราชการด้วย เพราะพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามทัศนคติที่บุคคลมีอยู่ กล่าวคือ ข้าราชการมักไม่ค่อยเต็มใจ ที่จะให้บริการที่ดีแก่ประชาชนผู้มาติดต่องานกับหน่วยราชการ ของตน ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็หลีกเลี่ยง ถ้าจำเป็นก็จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเสียไม่ได้ ขาดความ กระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ทางงานในลักษณะเข้าขามเย็นขาม ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติ งานที่ไม่เต็มที่ หรือขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นอกจากนี้ข้าราชการบางคนมักชอบดูหมิ่นเหยียดหยามประชาชน ที่มาติดต่อ ราชการโดยการแสดงออกทั้งทางวาจาและกิริยาท่าทาง นับเป็นการให้บริการแบบเจ้าขุน มูลนายหรือลักษณะที่ "ใส่" ผู้มารับบริการถือตนว่าเป็นนายของประชาชนนี้ยังก่อให้เกิด ความประหลาดใจที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการ เช่น การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมและ การข่มเหงรังแกชาวบ้าน⁴ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การที่สังคมไทยจะประสบความสำเร็จในการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสามประการ คนในสังคมนั้นจะต้องยอมรับกันเสียก่อนว่าการ ปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาว่าการปกครองในรูปแบบอื่น ๆ และ เชื่อว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด ทั้งนี้ทั้งนั้นคนในสังคมจะต้องยึดมั่นในอุดมคติที่ว่า การปกครองแบบนี้เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่ง หมายถึงประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอ่างสูงสุด ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดนั้นปกครองตน เอง และการใช้อำนาจนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วไป ไม่ใช่เพื่อบุคคล เพียงคนเดียว หรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น นอกจากนี้ยังต้องมีอุดมคติที่ศรัทธาเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผลและความสามารถของมนุษย์ เหตุทูนอิสรภาพและ เสรีภาพ รวมทั้งยอมรับในความ เสมอภาคของมนุษย์ และจะต้องมีการจัดระเบียบการปกครอง จัดตั้งสถาบันการเมือง ตลอดจนวิธีการปกครองให้สอดคล้องเป็นไปตามอุดมคตินั้น อีกทั้งประชาชนที่อยู่ภายใต้ การปกครองแบบนี้จะต้องมีวิถีชีวิตหรือมีจิตใจและบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย

⁴สมพร แสงชัย, "ปัญหาอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย," ใน รัฐศาสตร์ 14 รวบรวมโดย ชูศักดิ์ อชราวงูร (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 200.

จากหลักการของประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมการณ์ (an ideology) รูปการปกครอง (a form of government) และเป็นวิถีชีวิต (a way of life)⁵ ซึ่งการมีอุดมการณ์ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ประเทศหนึ่งเป็นประชาธิปไตย การมีรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างเดียวซึ่งประกอบไปด้วยรัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง และการเลือกตั้งก็ไม่สามารถทำให้เกิดประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน หรือแม้กระทั่งมีทั้งอุดมคติและการจัดรูปการปกครองสองอย่างรวมกันที่เป็นประชาธิปไตย ก็ยังไม่อาจประกันได้ว่าประชาธิปไตยจะประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายถ้าหากคนในสังคมยังมีวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้อง กับหลักการของประชาธิปไตย⁶

ปัจจัยด้านวิถีชีวิตนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาขึ้นในประเทศหนึ่ง ๆ ถ้าหากว่าประเทศหนึ่ง ๆ ได้นำเอาประชาธิปไตยมาเป็นอุดมคติ เป็นวิธีการจัดการปกครองมีรัฐธรรมนูญซึ่งประกันสิทธิเสรีภาพ มีพรรคการเมือง มีรัฐสภาและยึดถือค่านิยมของประชาธิปไตยในการตัดสินความขัดแย้งต่าง ๆ แต่ในการดำเนินชีวิตตรงกันข้ามกับอุดมการณ์หรือหลักการของประชาธิปไตยแล้ว ประเทศนั้นก็จะเป็นประชาธิปไตยได้เฉพาะ "รูปแบบ" ส่วนเนื้อหานั้นยังไม่ใช่ประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยไม่สามารถดำรงอยู่ได้นาน⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ กระทบ ทองธรรมชาติ, การเมืองและประชาธิปไตยของไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2523), หน้า 257.

⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ลัทธิการเมือง, หน้า 34-36.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-36.

วิถีชีวิตของคนในสังคมอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเชื่อ และทัศนคติที่ได้มาจากการอบรมเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้น ๆ และเมื่อคนเรามีความเชื่อและทัศนคติแบบใดแล้ว ก็จะส่งผลให้คน ๆ นั้นมีบุคลิกภาพแบบเดียวกันนั้นด้วย⁸ เช่นคนที่มีความคิดความเชื่อแบบประชาธิปไตย ก็จะมีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย (democratic personality) ในทำนองเดียวกันคนที่มีความคิด ความเชื่อแบบเผด็จการหรืออำนาจนิยม บุคลิกภาพของผู้นั้นก็จะเป็นแบบเผด็จการหรืออำนาจนิยม (authoritarian personality) ดังนั้น บุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นแบบใดนั้นสามารถที่จะบอกได้โดยการศึกษาถึงวิถีชีวิตของบุคคลนั้น

เมื่อพิจารณาการเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยของไทยเป็นแต่เพียง "รูปแบบ" (forms) เสียมากกว่า กล่าวคือ เรามีสถาบันทางการเมือง และวิธิตำเนินการทางการเมืองแบบเดียวกับที่ปรากฏในประเทศประชาธิปไตย เช่น มีการเลือกตั้งมีพรรคการเมืองรวมทั้งกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์มีรัฐสภา เป็นต้น แต่ทางด้านประชาชนนั้นยังขาดอุดมการณ์และวิถีชีวิตของประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง⁹ คนไทยส่วนใหญ่ยังเข้าใจอุดมการณ์แห่งของตัวหนังสือมากกว่าการปฏิบัติ¹⁰ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตยซึ่งไทยได้รับเอามาจากประเทศตะวันตกนั้นได้เข้ามาสู่สังคมไทยในระยะเวลาไม่นาน กล่าวคือ นับแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

⁸วิสุทธิ ฐิพธินันท์, ประชาธิปไตย แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ, หน้า 156-162.

⁹ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, การเมืองและสังคม, หน้า 14.

¹⁰สุขุม นวลสกุล, วิทยา นภาศิริกุลกิจ และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, การเมืองและการปกครองไทย พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 26.

มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยตามแบบอย่างของประเทศตะวันตก เมื่อ ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นับเป็นระยะเวลาจนถึงปัจจุบันเพียง 60 ปีเท่านั้น นับเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างจะสั้นที่อุดมการณ์ประชาธิปไตยจะได้รับการยอมรับ จนเป็นที่เชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนว่า เป็นอุดมการณ์ที่เหมาะสมกับสังคมไทยอย่างแท้จริง ภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ อุดมการณ์ประชาธิปไตยยังนับว่าเป็นของใหม่สำหรับคนไทยอย่างแท้จริง ภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ อุดมการณ์ประชาธิปไตยยังนับว่าเป็นของใหม่สำหรับคนไทยดังนั้นคนไทยยังไม่คุ้นเคยกับอุดมการณ์แบบนี้ ความไม่คุ้นเคยทำให้คนไทยไม่สนใจที่จะรับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมาปฏิบัติอย่างจริงจังดังแต่อย่างใด คนไทยนั้นคุ้นเคยกับอุดมการณ์อย่างอื่นซึ่งไม่ใช่อุดมการณ์ประชาธิปไตย และเป็นอุดมการณ์ที่หยั่งรากฝังลึกในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานนั้นคืออุดมการณ์ศักดินา ซึ่งมีมาแต่สมัยสุรขทัยจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475¹¹

อุดมการณ์ศักดินานับเป็นอุดมการณ์ที่ตรงข้ามกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง อุดมการณ์ศักดินาแบ่งมนุษย์ในสังคมออกเป็นชั้นวรรณะ มีความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ว่าเกิดมาไม่เท่าเทียมกันและความไม่เท่าเทียมกันนี้เกิดจากพรหมลิขิตที่ไม่มีใครสามารถจะแก้ไขได้นอกจากนี้เป็นอุดมการณ์ที่ย้ำในเรื่องความกตัญญูรู้คุณ การรู้จักที่ต่ำที่สูง การเชื่อมั่นในลัทธิประเพณี การไม่ตั้งข้อสงสัยในสิ่งที่เคยปฏิบัติกันมานานในสังคม การไม่ต่อสู้ดิ้นรนเพราะไม่สามารถจะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ และการยำฐานะของบุคคลมากกว่าความสามารถของบุคคล¹² อุดมการณ์ดังกล่าวนี้เป็นอุดมการณ์ที่ได้รับการยึดมั่นในสังคมไทยมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2519), หน้า 246-252

12 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517), หน้า 154-155.

ช้านาน แม้ตราบนานเท่าทุกวันนี้อุดมการณ์ศักดิ์ดินาก็ยังมีอิทธิพลอยู่มากต่อวิถีชีวิตของคนไทย นับเป็นอุดมการณ์ที่ได้รับการแพร่ขยายอย่างครอบคลุมต่อเนื่องและยาวนานจากอดีต และเป็นมรดกตกทอดมาถึงคนในยุคปัจจุบัน ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่จะอุดมการณ์ประชาธิปไตยซึ่งนำมาซึ่งอุดมการณ์ดั้งเดิมของสังคมไทย จะสามารถสร้างความสั่นคลอนให้กับอุดมการณ์แบบศักดินาได้ ด้วยเหตุนี้อุดมการณ์ประชาธิปไตยจึงประสบความสำเร็จในการแพร่ขยาย เพราะไม่อาจที่จะต่อสู้กับพลังความคิดและความเชื่อเก่า ๆ แต่ดั้งเดิม ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากกว่า

เมื่อพิจารณาด้านวิถีชีวิตของคนไทยนั้น ก็ปรากฏว่าเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับอุดมการณ์แบบศักดินา ดังนั้นวิถีชีวิตของคนไทยจึงตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับวิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทย ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติแบบดั้งเดิมซึ่งสามารถที่จะหล่อหลอมบุคลิกภาพของคนไทยให้มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่ง นั่นคือบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมหรือเผด็จการดังที่ได้มีการกล่าวกันว่า "ลักษณะร่วมของคนไทยไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทหาร นักการเมือง พลเรือน หรือประชาชนทั่วไป...นั่นคือการมีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ (authoritarian personality)¹³ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ตรงกันข้ามกับบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย (democratic personality) อาจกล่าวได้ว่าการมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมของคนไทยสามารถพิจารณาได้จากแบบแผนในวิถีชีวิตของคนไทยนั่นเอง ลักษณะแบบแผนวิถีชีวิตของคนไทยที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม มีปรากฏให้เห็นเป็นที่เด่นชัดหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ลักษณะการนิยมอำนาจ ลักษณะการยึดมั่นในระบบอาวุโส ลักษณะการเชื่อถืออย่างมกมายปราศจากเหตุผล และลักษณะเฉยเมยในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ ถือได้ว่าล้วนแต่เป็นลักษณะที่เอื้อ

¹³ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ และรอส พิรสเชย, อุปสรรคของระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 20.

อำนวยความสะดวกมีบุคลิกภาพแบบอำนาจทั้งสิ้น ลักษณะการนิยมอำนาจ อาจให้ความหมายถึง การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจโดยปราศจากการโต้แย้งการครอบงำหรือใช้อำนาจต่อ ผู้ที่ไม่มีอำนาจ การเห็นอำนาจเป็นใหญ่ หรือบูชาอำนาจ การมอบความรับผิดชอบไว้กับผู้ มีอำนาจตลอดทั้งลักษณะการอวดร่ำในอำนาจ ส่วนลักษณะอื่น ๆ นั้นต่างก็มีความหมาย ชัดเจนในตัวเองดีอยู่แล้ว

นอกจากมรดกทางการปกครองที่มีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพของคนไทยที่ ไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มรดกทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็มี อิทธิพลอยู่มาก เช่นเดียวกันในการเสริมสร้างลักษณะอำนาจนิยมของไทย จะเห็นได้ว่า ลักษณะสังคมไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นสังคมศักดินา (feudal society) ลักษณะสังคมแบบนี้มีการแบ่งคนในสังคมออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ และมีลักษณะอำนาจหน้าที่ สิทธิ ตลอดทั้งชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

จากลักษณะโครงสร้างทางชนชั้นของคนในสังคมดังที่กล่าวย่อมาแสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลว่าเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง (vertical) นั่นคือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย พวกข้าราชการได้รับเกียรติและความเคารพนอบตาม ตำแหน่ง ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องมีความเคารพนอบน้อมและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นทอด ๆ ลดหลั่นกันลงมาความสัมพันธ์ของบุคคลแบบนี้ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญยิ่งในโครงสร้าง ของสังคมไทยทุกสมัยเรื่อยมา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคของบุคคล ลักษณะความสัมพันธ์ เช่นนี้เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการปกครองแบบ ประชาธิปไตยขึ้นในสังคมไทย ในสังคมประชาธิปไตยนั้นความสัมพันธ์ของบุคคลจะเป็นไป ในแนวราบ (horizontal) แทนที่จะเป็นแนวดิ่ง (vertical) ซึ่งความสัมพันธ์ใน ลักษณะประการหลังนี้จะส่งเสริมให้บุคคลมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่บนฐานการเคารพเชื่อฟังดังที่ได้กล่าวแล้ว

ถ้าหากพิจารณาความสัมพันธ์ของคนในสังคมของประเทศตะวันตกเปรียบเทียบกับสังคมไทยแล้ว ก็จะพบว่ามีความตรงกันข้าม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ใต้บังคับบัญชานยุโรปและอเมริกาเป็นความสัมพันธ์ที่มีความเป็นกันเองมากที่สุดเวลา

พบกันหรือสนทนากับผู้ได้บังคับบัญชาของเขาไม่ได้แสดงอาการกับกิริยาตัวเองเหมือนข้าราชการชั้นผู้น้อยของไทย คำสรรพนามที่ชี้แทนตัวผู้พูดและผู้ที่ถูกพูดด้วยก็มีอยู่สองคำเท่านั้น คือ ไรกับยู ไม่มีมากมายเหมือนของคนไทย และงานการปฏิบัติงานร่วมกัน ของผู้ได้บังคับบัญชา และผู้ได้บังคับบัญชาตามระบบยุโรปและอเมริกานั้นต่างไปจากระบบของไทย นั่นคือ ผู้อยู่ ไรบังคับบัญชาถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องเสนอความคิดเห็น ส่วนผู้บังคับบัญชาเป็นหน้าที่ที่จะต้อง พังข้อเสนอนั้นของผู้ได้บังคับบัญชา ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาระดับต่าง ๆ จึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา

การที่สังคมไทยได้เน้นย้ำในเรื่องสถานภาพ และการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตาม สถานภาพ ดังนั้นสังคมจึงพยายามสร้างคุณค่าหรือค่านิยม (values) ขึ้นมาเป็นเครื่องมือ ในการขัดเกลาจิตใจของบุคคลในสังคม เพื่อให้ทุกคนยอมรับหรือมีความสำนึกในสถานภาพ ของตนตามที่ถูกจัดไว้ในระบบการจัดลำดับชั้นทางสังคม และจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสม แก่สถานภาพ ไรให้เกินเลยไปกว่านั้น

ถ้าพิจารณาดูวิธีการที่สังคมได้สร้างสมาชิกขึ้นมา นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเติบโต เป็นผู้ใหญ่ (socialization) ไรโดยที่สังคมมีตัวแทนหรือองค์กรทางสังคม (agents of socialization) ซึ่งประกอบด้วยครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันทางสังคมอื่นๆ แล้วก็จะพบว่าองค์กรเหล่านี้ต่างก็มีบทบาทในการเน้นย้ำการเคารพเชื่อฟังผู้ที่มีสถานภาพ หรือมีอำนาจสูงกว่าทั้งสิ้น ดังนั้นคนไทยตั้งแต่เล็กจนโตจึงได้รับอิทธิพลจากกระบวนการ ดังกล่าว อย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานจนกระทั่งมีผลให้เกิดบุคลิกภาพหรือลักษณะแบบ อำนาจนิยมขึ้นจนกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สังคมไทยนั้นย้ำในเรื่องการเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจ จะเห็นได้จากสถาบันครอบครัวที่ดี สถาบันการศึกษาที่ดี ต่างก็มุ่งอบรมสั่งสอนให้บุคคล ยอมรับในค่านิยมทางสังคมดังกล่าว สถาบันราชการก็ย้ำในค่านิยมการเคารพเชื่อฟัง เช่น เดียวกัน ไรโดยถือว่าการเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจมากกว่าเป็นบรรทัดฐาน (norms) ที่ข้าราชการ- การทุกคนจะต้องยอมรับและประพฤติปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงทำให้ "ข้าราชการไรได้เรียนรู้ว่า ความก้าวหน้าที่ในหน้าที่ราชการนั้นขึ้นอยู่กับปฏิบัติตาม" คำสั่งและการไรให้ความเคารพ

นับถือผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ระบบราชการไทยนั้นได้รับอิทธิพลในรูปแบบของความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาจากสมัยศักดินาที่ได้สืบทอดมาถึงยุคปัจจุบัน "ซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชาในสมัยนั้น..จะต้องมีความเคารพนอบต่อผู้บังคับบัญชาอย่างสูง เชื่อฟังทำตามคำสั่งและต้องไม่โต้แย้งถึงแม้ว่าตนจะเป็นฝ่ายถูกก็ตาม" และเพื่อให้การเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาได้เป็นที่ยอมรับและประพฤติปฏิบัติตามจากผู้ใต้บังคับบัญชาทางราชการจึงได้กำหนดเป็นกฎเกณฑ์อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ให้ข้าราชการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดถ้าฝ่าฝืนก็จะได้รับโทษทางวินัย ดังที่ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนปัจจุบันคือ พ.ร.บ.ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 71 และมาตรา 72 ดังนี้

มาตรา 71 ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ ห้ามมิให้ขัดขืนหรือหลีกเลี่ยง

การขัดคำสั่งหรือหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 72 ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องปฏิบัติราชการโดยมิให้เป็นการกระทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปเป็นผู้สั่งให้กระทำหรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษชั่วคราว¹⁴

นอกจากนี้ภายในระบบราชการไทยยังได้ปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ให้ข้าราชการผู้น้อยเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาโดยไม่โต้แย้งจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relation) ทำให้เกิดการทางานแบบนิเสธ (negative) ซึ่งอาจเกิดผลเสียหายต่อการปฏิบัติราชการ

¹⁴พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 71 และมาตรา 72.

ขึ้นได้ กล่าวคือแทบจะไม่มีการย้อนกลับของข่าวสาร (feedback) จากข้าราชการระดับล่าง หรือข้าราชการชั้นผู้น้อยที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยไม่รู้จักแสดงความคิดเห็นหรือมีปฏิริยารต์ตอบต่อทักขบข้อบ้งคับหรือคำสั่งต่าง ๆ ที่ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้กำหนดขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายจึงเป็นแบบการติดต่อสื่อสารทางเดียว (one-way communication) ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจึงไม่มีโอกาสที่จะได้รู้ว่าข้าราชการผู้ใต้บังคับบัญชามีปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงอย่างไรบ้าง¹⁵ นอกจากนี้ในรูปแบบของความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชามักนิยมใช้อำนาจบาตรใหญ่ และข่มเหงรังแกต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาบางคน "...ไม่ยอมรับการทักท้วงโต้แย้งใด ๆ จากผู้ใต้บังคับบัญชา แม้จะเป็นข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง ใครที่บ้งอาจล่วงละเมิดเขาจะถูกผู้บังคับบัญชาแสดงความพยายามเอาตามตราายกล่าวหาว่าเป็นคนหัวแข็ง ไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่อั่งจะหาวิธีกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา..."¹⁶ ผู้ใต้บังคับบัญชาในระบบราชการไทยจึงเป็นเสมือนลูกท่ำนกำมือของผู้บังคับบัญชา

ถ้าพิจารณากระบวนการบริหารงานบุคคลในระบบราชการไทย โดยเฉพาะกรมตำรวจจะพบว่ามีหลักเกณฑ์ หลักการและวิธีการ (ตามที่ปรากฏในตัวหนังสือ) เป็นไปตามระบบคุณธรรม (merit system) แต่โดยการปฏิบัติแล้วยังปรากฏว่ามีกาไร้ระบบอุปถัมภ์ (spoil system) กันอย่างกว้างขวางในแต่ละขั้นตอนของการบริหารงานบุคคล นับแต่การเลือกสรรบุคคลเข้ารับราชการจนกระทั่งถึงการออกจากราชการ

จากการศึกษาลักษณะนิยมอำนาจ (authoritarianism) ของคนไทย ข้าราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการตำรวจมาตั้งแต่ต้น พอจะกล่าวได้ว่าอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยในเมืองไทยไม่อาจลงรากฐานได้อย่างมั่นคงก็คือ

¹⁵สุนทร มลิซ้อน, "ผลกระทบของระบบอาวุโสที่มีต่อพฤติกรรมกาบริหารของไทย", ข่าวสารโรงเรียนนายอำเภอ 13 (เมษายน 2520), หน้า 54-86.

¹⁶เจสสิยว พิศลยบุตร, "มาผู้บังคับบัญชาสะท้อนปัญหาสังคมที่เก็บกค," มติชนรายวัน (6 กันยายน 2526), หน้า 5.

ลักษณะของคนไทยที่นิยมอำนาจ ซึ่งปรากฏให้เห็นจากการพิจารณาลักษณะโครงสร้างทางสังคม แบบแผนของความเชื่อค่านิยม ทัศนคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมอำนาจในที่นี้เป็นอำนาจที่มีความหมายไปในทางลบ ไม่ว่าใช้อำนาจในทางที่สร้างสรรค์ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยดังที่มีนักรัฐศาสตร์ผู้หนึ่งให้ทัศนคติไว้ว่า "...อำนาจนิยมนั้นในทัศนคติคนไทยเป็นเรื่องของการให้คนให้โทษ โดยแท้ไม่ว่าใช้อำนาจทางปัญญา หรืออำนาจแห่งความสัตย์ซื่อ ฯลฯ หมายความว่าอำนาจในสายตาของคนไทย เป็นเรื่องของการกำลังที่แลเห็นได้..."¹⁷ เมื่อคตินิยมในเรื่องอำนาจของคนไทยเป็นดังที่ว่าเป็นจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้คนไทย และโดยเฉพาะข้าราชการมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม (authoritarian personality)

ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นถึงลักษณะหรือบุคลิกภาพว่าเป็นลักษณะ หรือบุคลิกภาพที่โน้มเอียงไปทางบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ได้พิจารณาถึงพื้นฐานด้านการเมืองการปกครอง ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างหรือหล่อหลอมบุคลิกภาพ

ข้อเสนอแนะ

ในการลดระดับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจให้ลดลงนั้นก็คือการพัฒนาบุคลิกภาพของข้าราชการตำรวจให้เป็นประชาธิปไตยขึ้นนั้น อาจทำได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 61.

1. การพัฒนาระบบราชการ ในส่วนของระบบราชการจะต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดระบบการบริหารงานของกรมตำรวจให้ถูกต้องตามหลักบริหารโดยยึดหลักระบบคุณธรรม (merit system) ได้แก่ หลักความเสมอภาค (equality) เช่นการเปิดสอบคัดเลือกเพื่อเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นของข้าราชการจะต้องเปิดโอกาสให้ข้าราชการทุกคน ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้มีโอกาสที่จะสอบคัดเลือกเพื่อเลื่อนตำแหน่งทุกคน ไม่สมควรที่จะมีข้อยกเว้นให้กับผู้ที่ขาดคุณสมบัติได้มีโอกาสสอบคัดเลือก หลักความสามารถ (competence) เช่นจะต้องคัดเลือกเอาคนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมในตำแหน่งที่จะบรรจุทำงานโดยจะต้องไม่คำนึงถึงพวกพ้องหรือญาติมิตร จะต้องคำนึงถึงความสามารถของบุคคลมากกว่าอาวุโสหรือคุณสมบัติอย่างอื่น หลักความมั่นคง (security) หมายความว่าเมื่อเข้ารับราชการแล้วก็ต้องมีระบบที่ทำให้ความมั่นคงในการดำรงตำแหน่ง และการปฏิบัติงานตามหน้าที่การงานของเขา ข้าราชการที่ซื่อสัตย์จะต้องไม่ถูกกลั่นแกล้งจากผู้บังคับบัญชาเพราะสาเหตุเพียงขัดผลประโยชน์ของเขา เมื่อมีข้อกล่าวหาที่จะลงโทษข้าราชการผู้ใดก็จะต้องมีการสอบสวนตามกฎหมายโดยให้ความเป็นธรรม และประการสุดท้ายคือ หลักความเป็นกลางทางการเมือง (political neutrality) หมายความว่านักการเมืองจะต้องไม่เข้าแทรกแซงหรือใช้อิทธิพลบีบบังคับข้าราชการประจำ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ข้าราชการวางตัวเป็นกลาง โดยปฏิบัติงานของรัฐอย่างตรงไปตรงมาไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด

2. การพัฒนาที่ตัวข้าราชการเอง สำหรับทางด้านข้าราชการนั้นจะต้องมีการพัฒนาทัศนคติของข้าราชการให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น โดยการสร้างทัศนคติให้ข้าราชการ มีจิตใจที่จะรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนเป็นผู้เสียภาษีอากรซึ่งรัฐนำมาใช้เป็นเงินเดือนจ้างข้าราชการ ข้าราชการจะต้องมีจิตสำนึกว่า ความสุขและความทุกข์ของประชาชนก็คือความสุขและความทุกข์ของตนเอง ข้าราชการจะต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชน และจะต้องให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับประชาชน ข้าราชการจะต้องสำนึกว่าการมีศหรือตำแหน่งนั้นมีไว้เพื่อบังคับบัญชาในวงราชการเท่านั้น ไม่ควรนำไปเป็นเครื่องมือข่มขู่ประชาชน

โดยทั้งนี้ข้าราชการตำรวจต้องตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพราะ
 วนการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้มีอำนาจตามตัว
 บทกฎหมายและประชาชนทั่วไปต้องให้ความเชื่อฟังหรือต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้สังคม
 ไทยมีค่านิยมที่ว่า ข้าราชการเป็นชนชั้นปกครอง เป็นผู้มีอำนาจได้สืบทอดกันมาเป็นเวลา
 ช้านานทั้งในหมู่ประชาชนและในหมู่ข้าราชการด้วยกันเอง แม้นในปัจจุบันก็ยังมิได้อยู่ไม่น้อย
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ชัดในภูมิภาคต่าง ๆ ความรู้สึกดังกล่าวทั้งในหมู่ข้าราชการ
 วมว่าข้าราชการตำรวจหรือข้าราชการปกครองสังกัดอื่น และประชาชนจะเห็นได้ชัดเจน
 วนการแสดงออกที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกัน ความรู้สึกและพฤติกรรมดังกล่าว พบว่า วมไม่เป็น
 การส่งเสริมต่อการปลูกฝังให้เกิดลักษณะที่พร้อมจะเป็นประชาธิปไตยแต่อย่างใด

ดังนั้นการลดระดับบุคลิกภาพทางการเมืองอำนาจนิยมของข้าราชการตำรวจ
 จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ที่จะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของระบอบการเมืองการปกครอง
 ของสังคมนั้น จึงมีความจำเป็นที่บุคคลหรือประชาชนของสังคมนั้นจะต้องสนับสนุนการ
 เมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยด้วย เพื่อที่จะทำให้อำนาจระบอบการเมืองการปกครอง
 แบบประชาธิปไตยสามารถตั้งมั่นอยู่ได้ การที่ประชาชนจะสนับสนุนระบอบการเมืองการ
 ปกครองใด ก็ต้องเริ่มต้นจากการมีความเชื่อมั่นศรัทธามองเห็นคุณค่าของระบอบการ
 เมืองการปกครองแบบนั้นเสียก่อน ซึ่งก็คือประชาชนจะต้องมีบุคลิกภาพที่ไม่ขัดแย้ง หรือ
 เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการเมืองการปกครอง เช่น ประเทศใดที่มีรูปแบบการปกครองแบบ
 ประชาธิปไตย ประชาชนของประเทศนั้นก็ต้องมีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยด้วย .

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย